

Kõrgem Kunstikool Pallas

Fotograafia osakond

Loominguline projekt „Haavatavuse fragmendid”

Lõputöö

Luisa Greta Vilo

Juhendajad: Kaisa Eiche, Riina Varol

Tartu 2023

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. VAATAJA SUHE KUNSTIGA	5
1.1 Haavatavus	5
1.2 Kunst kui kommunikatsioonivahend.....	7
1.3 Kunsti mõjutegurid	10
1.3.1 Loominguga tegelemise tasandil	10
1.3.2 Negatiivsed mõjud	12
1.3.3 Vaataja tasandil.....	13
2. NÄITUSE KOOSTAMISE PROTSESS.....	15
2.1 Isikunäitus „Haavatavuse fragmendid”	15
2.2 Kandideerimine galerii näitusprogrammi.....	16
2.3 Pildistamine ja töötlemine.....	17
2.4 Näituse kureerimine ja kujundamine	20
2.5 Turundus ja disain.....	21
2.6 Eelarve ja rahastus	22
3. ENESEANALÜÜS.....	23
KOKKUVÕTE.....	25
SUMMARY	27
KASUTATUD KIRJANDUS.....	29
LISAD	31
Lisa 1. Näitusevaated.....	31
Lisa 2. Näitusevaated.....	32
Lisa 3. Näitusevaated.....	33
Lisa 4. „Piiravate uskumuste illusioon” (2022).....	34
Lisa 5. „Varjude tants” (2023).....	35
Lisa 6. „Harmoonia” (2023).....	36

Lisa 7. „Lõpp ja algus” (2022).....	37
Lisa 8. „Haavatavuse fragmendid” (2023)	38
Lisa 9. „Minapilt” (2023)	39
Lisa 10. „Kahevahel” (2022)	40
Lisa 11. „Taju” (2022)	41
Lisa 12. „Arm” (2022)	42
Lisa 13. „Hoia mind” (2023)	43
Lisa 14. Näituse kavand	44
Lisa 15. Näituse kavand	45
Lisa 16. Näituse kavand	46
Lisa 17. Näituse kavand	47
Lisa 18. Näituse plakat	48
Lisa 19. Instagrami postituse kujundus.....	49
Lisa 20. Facebooki ürituse kaanefoto	50
Lisa 21. Kleebise disaini failid	51

SISSEJUHATUS

Minu lõputööks on isikunäitus „Haavatavuse fragmendid”, mis toimus 30.03-23.04.2023 Tartus Tampere Maja galeriis. Näitus koosneb kümnest mustvalgest fotost ning räägib piiravatest uskumustest ja sisemisest tööst, mida enesega tehakse, iseenda nägemisest ja nähtud olemisest. Kontseptsiooni liikumapanev jõud on mõistmine, kuidas suur hulk inimesi, kaasa arvatud mina, oleme harjunud üleliigselt ennast kritiseerima, mille tulemusena kardame olla haavatavad. Näitusega soovin aga välja tuua, et haavatavus on vajalik tähenduslike suhete loomiseks nii iseenda kui ka teistega. Loominguga tegeledes lähtusin isiklikust tasandist.

Lõputöö kirjaliku osa eesmärk on aru saada, milline on kunsti ja vaataja vaheline suhe. Soovin õppida, kuidas kunstnikuna ennast paremini kommunikeerida ja teada saada, millised kasutegurid on kunsti loomisel ja kogemisel. Praktilise osa esimeseks eesmärgiks on luua fotonäitus, kus kunstnikuna luban endal olla teadlikumalt haavatav. Teiseks eesmärgiks on saada suurem kogemus näituste korraldamisega. Otsustasin sellise teemakäsitluse kasuks, kuna tunnen, et see on mulle alustava kunstnikuna vajalik kogemus ja õppimiskoht. Tegu on minu teise isiknäitusega, kuid seekord tahtsin kasutada võimalust töötada koos juhendajatega, kes on kaua kunstimaailmas tegutsenud ja kellelt on palju õppida.

Käesolev lõputöö koosneb kolmest peatükist. Esimeses peatükis uurin, mis on haavatavus, käsitlen kunsti kui kommunikatsioonivahendit ja analüüsin, kuidas kunst meid mõjutab. Selleks lugesin erinevaid teadustekste ja uurimistöid. Teises peatükis kirjeldan enda fotonäitust ja räägin detailselt koostamise protsessist: kuidas nägi välja galerii programmi kandideerimine, pildistamine, kureerimine, kujundamine ning turundus. Kolmandas peatükis reflekteerin, kas minu eesmärgid said täidetud, millised olid õppimiskohad ja mõtisklen teema edasiarendamise võimaluste üle.

Täna juhendajaid Riina Varolit, kes oli abiks praktilise poole elluviimisel ja Kaisa Eichert, kes toetas kirjaliku osa valmimist. Samuti tänan Tampere Maja galeriid ja modelle.

1. VAATAJA SUHE KUNSTIGA

Kunstiajaloos analüüsitakse kunstiteoseid enamjaolt kunstnikust lähtuvalt. Roland Barthes (1915-1980) nägi selles viga ja kuulutas autori surnuks. Üldistavalt tähendab see seda, et tegelikult on vaataja teoste tõlgendamisse kaasatud, sest teos elab just tõlgenduse kaudu edasi. Loomingut ei saa türanlikult lukustada ainult autori seisukoha keskselt – tuleb arvestada suhestujate mitmete vaatenurkadega. Nagu Barthes on öelnud, siis lugeja sünd peab toimuma autori surma hinnaga. (Barthes, 1977: 142-148)

Kuigi lõputöö praktilise osana valminud näitus lähtus eelkõige isiklikust tasandist, siis on mulle ikkagi oluline kaasata protsessi vaataja. Tunnen, et isiklikud lood ei ole kunagi ainult ühe inimese kesksed. Tihtipeale jagame universaalseid kogemusi ja mul on suur rõõm, kui vaataja arendab minu loodud fotodest mõttelõnga omanäolist rada pidi edasi. Minu meelest tähendab see, et kunstnik on oma ülesande täitnud ja tööd saavad lisaväärtuse. Sellepärast otsustasingi uurida, kuidas toimub kunsti ja vaataja suhestumine. Leian, et see on mulle oluline teema, kuna soovin alustava kunstnikuna mõista, kuidas paremini ennast tulevikus kunstikeele kaudu kommunikeerida. Lisaks uurin käesolevas peatükis, mis on haavatavus ning millised on kunstiga tegelemise ja vaatamisega seotud mõjutegurid.

1.1 Haavatavus

Haavatavust on põhjalikult uurinud doktor Brené Brown, kes on Houstoni Ülikooli sotsiaaltöö magistriõppes teadusprofessor. 2010. aastal esines ta *TEDxHouston talk*-il kõnega „*The Power of Vulnerability*”, mis nüüdseks on üks enim vaadatuimad *TED talk*-e maailmas. (Schawbel, 2013)

Brown defineerib haavatavust kui ebakindlust, riski ja emotsionaalset avatust. Ta on välja toonud, et haavatavus on esimene asi, mida inimesed üksteisega suhestumisel otsivad, aga viimane, mida nad on ise nõus näitama. (Schawbel, 2013) *TED talk*-is rääkis Brown oma kauaaegse uurimistöö tulemustest seoses haavatavuse, häbi ja inimestevaheliste suhetega. Ta võttis aluseks suhted, mis on peamine põhjus, miks me oleme – see annab elule eesmärgi

ja tähenduse. Suhteid takistab luua häbi, mis oma olemuselt on hirm kuuluvustunde kaotamise ees. Kardame, et meie juures on midagi sellist, et kui teised seda tunnevad või näevad, siis me pole enam lähedust väärt. Brown selgitab, kuidas see on universaalne tunne, kuid kinnistab uskumusi, et me pole piisavalt head, ilusad, edukad, rikkad vms. Nende tunnete aluspinnaks on ääretu haavatavus ja mõte sellest, kuidas sidemete loomiseks peame teisi inimesi endale ligi laskma ja olema tõeliselt nähtud. (Brown, 2011)

Brown'i hakkas huvitama, mis vahe on inimestel, kes tajuvad iseenda väärtust – kellel on kindel enesetunne armastusest ja kuuluvusest – ning neil, kellel need puuduvad – kes kahtlevad alati, kas nad on piisavalt head. Ta hakkas esimest uurimisgruppi kutsuma “avatud südame grupiks”. Ta leidis, et ainus vahe peitus uskumustes. “Avatud südamega” inimesed uskusid, et nad on väärtuslikud ja väärivad head. See pani teda omakorda analüüsima, mis omadused esimesel uurimisgrupil on. Nendeks omadusteks on julgus, kaastunne, kuuluvustunne ja haavatavus. Julgus olla ebatäiuslik, kaastunne iseenda ja seejärel teiste vastu (kui me ei suuda olla lahked iseenda vastu, siis ei suuda me seda tunda ka teiste vastu), head suhted autentsuse tulemusena. Julguse ingliskeelne vaste (*courage*) tähendab algupäraselt avali südamega iseenda loo rääkimist. Sidemete loomiseks olid “avatud südamega” inimesed valmis loobuma sellest, kes nad arvasid, et nad peaksid olema, selleks et olla need, kes nad autentselt on. Lisaks leppisid nad täielikult oma haavatavusega. Nad uskusid, et see, mis teeb neid haavatavaks, teeb neid samaaegselt ka ilusaks. See ei tähenda, et haavatavus oleks emotsionaalselt kerge taluda, aga samas pole see ka valus või piinav. Haavatavus on nende silmis vajalik. See on valmidus avada ennast esimesena ja valmidus teha midagi, millel pole tagatist, mida ei saa kontrollida ja prognoosida. (Brown, 2011)

Brown väidab, et haavatavus on kõige alus. See on tuumaks nii häbile ja hirmule, kuid samas sünnib sealt ka loovus, rõõm, kuuluvus ja armastus. Põhjus, miks me haavatavusega heitleme, on sellepärast, et elame väga haavatavas maailmas, kus pole midagi garanteeritud. Üks viis, kuidas sellega toime tulla on tuimestada haavatavuse tunnet, kuid kuna me ei saa tundeid valikuliselt tuimestada, siis selle tulemusena surume alla ka rõõmu, õnnetunde ja tänulikkuse. Tekib ohtlik tsükel, sest tagajärjena tunneme ennast eesmärgitult ja õnnetult, mis omakorda paneb meid end haavatavana tundma ning see jälle tekitab soovi enam emotsioone tuimestada. Brown toob välja viisid, kuidas tuimestamine toimub: ebakindla

kindlamaks muutmine, püüd muuta kõike perfektseks, teesklemine, kuidas meie tegudel pole tagajärgi. (Brown, 2011) Perfektsionism on väga erinev enesetäiendamisest ja tervislikust püüdlusest tipptaseme suunas. Perfektsionism on uskumus, et kui teeme asjad täiuslikult ära või näeme kindlat moodi välja, siis suudame süü, hinnangute ja häbi valu minimeerida või vältida. Tegelikuses takistab see meil nähtud olemast, kuna kanname seda endaga justkui kaitsekilpi kaasas. Perfektsionism on häbi vorm. (Schawbel, 2013) Kokkuvõtlikult ütleb Brown, et haavatavus on elusolemise loomulik märk ning suhete loomiseks on oluline lasta ennast teistel näha, tõeliselt näha. (Brown, 2011)

Ma tunnen, kuidas Brené Brown võttis oma uurimistööga kokku ja kinnitas ka minu isikunäituse kontseptsiooni. Näituse ideeks oli tähelepanu tuua haavatavuse olulisusele ja kuidas see aitab teistega tugevamaid suhteid luua. Samas, kuidas meie enda piiravad uskumused ja hirm nähtud olemise ees seda takistab. Tahtsin kujutada midagi isiklikku, kuid samas sellist, mis lubaks vaatajal samastuda. Selleks seadsingi eesmärgiks olla nii kunstniku kui ka inimesena rohkem teiste jaoks nähtaval. Kunstnikuna olen niigi haavatav näitusega avalikus ruumis, kuid fotograafina pildistasin endast kaks autoportreed („Minapilt” ja „Haavatavuse fragmendid”), mis paneb mind haavatavasse olukorda justkui topelt. Fotodel kujutan alasti inimkeha, mis annab kujundlikult edasi nähtud olemist.

1.2 Kunst kui kommunikatsioonivahend

Semiootik Juri Lotman (1922-1993) on nentunud, et kultuuri ja kommunikatsiooni orgaaniline seos on üks tänapäeva kulturoloogia põhitõdedest. Seetõttu saab kommunikatsiooniteooria termineid ja mudeleid üle kanda ka kultuuri sfääri. (Lotman, 2010: 127)

2014. aastal Melissa Dolese'i, Aaron Kozbeli ja Curtis Hardini kirjutatud doktoritöö „*Art as Communication: Employing Gricean Principles of Communication as a Model for Art Appreciation*” paigutas kunsti Paul Grice'i (1913-1988) väljatöötatud koostööprintsibi raamistikku. Koostööprintsip on kommunikatsiooniteooria, mis toob välja neli maksimi (nn Grice'i maksimumid), millest räägin kohe ka lähemalt. Nendeks on: kvantiteet, kvaliteet,

suhestumine ja moodus. Maksimiid on käitumisreeglid, mida vestluspartnerid kas teadlikult või alateadlikult järgivad. Kõik Grice'i maksimiid eeldavad, et suhtluses osalejad soovivad olla mõistetud. Samas toimub kommunikatsioon ka juhul, kui neid reegleid sihilikult rikutakse või jäetakse täitmata. Grice on välja toonud, et nimetatud maksimiid kehtivad ka väljaspool verbaalse suhtluse sfääri ja neid saab kasutada muude suhtlusvormide kontekstis – doktoritöö näitel ka kunstis. Kunsti vaatamist saab mõista kui kogemust, kus kunstiteose vahendusel astutakse suhtlusesse kunstnikuga. (Dolese *et al*, 2014)

Suhtemaksimiid on vajalik, et vaatajad usuksid teose asjakohasusse niimoodi, et on võimalik seostada seda vaataja enda kogemusega. Asjakohasus ja suhestumine võib esineda mitmel kujul. Näiteks käsitledes sotsiaalselt olulisi kategooriaid (sugu, rass, majandus, sõda, kliima jne) või puhtalt individuaalset tasandit. Võtmeküsimus on see, kas teost peetakse vaataja seisukohast isiklikult asjakohaseks või mitte. Indiviidi võime seostada enda kogemusi kunsti sisuga mõjutab nende esteetilisi eelistusi. Inimesed hindavad kunsti rohkem, kui nad usuvad, et see oli mõeldud olema nende jaoks oluline teemakäsitlus. (Dolese *et al*, 2014)

Moodusemaksimiidi juures tõlgendatakse, kuidas on kunstiteos loodud. Ehk kuidas pilt on kokku pandud ja kuidas elemendid paigutatud. Esteetiliselt on oluline kompositsiooniline tasakaal, kuid samas võib kunstnik tahtlikult seda lõhkuda, mis jällegi kommunikeerib midagi. Näiteks kompositsiooni tasakaalust välja viimisega saab tekitada ebamugavus- ja rahutustunnet. Vaataja eeldab vaikimisi, et kunstis kasutatud meetod on mõeldud nende jaoks mõistmiseks. (Dolese *et al*, 2014)

Kvaliteedimaksimiid viitab kunstniku kujutamisoskusele või suhtlemise siirusele. Näiteks kunstnik, kes on tehniliselt tugev ja kasutab oma teadmisi, samas edastab otsekoheselt ja siiralt oma sõnumit. Kunstiajalos on see olnud suuremas jaos standard ja tihtipeale kunstikaugemad vaatajad leiavad, et selline looming on nende jaoks kõige meeldivam. Üks selgemaid kvaliteedimaksimiidi rikkumisi on abstraktsed tööd, kus puudub vaataja jaoks tajutav teema. Kritiseeritakse kunstniku oskusi ja öeldakse, et kõik oskaksid samamoodi järgi teha, kuid tihtipeale tekib negatiivne reaktsioon pigem sellest, et kommunikatsioon on tekkinud häire. Vaataja ei saa aru, mida kunstnik on proovinud öelda ja kunstiteosega ei teki suhet. See viib negatiivse emotsioonini, mida põhjendatakse esteetikaga. Isegi lühikese kirjelduse lisamine aitab vaatajatel kujutisest enam aru saada, suurendab meeldimist ja

mõistmist, kuna pakub piisavalt palju ühisosa kunstniku ja näitusekülastaja vahel. Seevastu kunstiteadlikel vaatajatel võib olla hoopis teistsugune esteetiline nauding, kuna tuntakse meetodeid, tehnikaid, stiile ja meediumeid, mida kunstnikud oma kogemuste edastamiseks on kasutanud. (Dolese *et al*, 2014) Näen palju näitustel selliseid kommunikatsioonivigu just kaasaegse kunsti puhul, kus kunstnik soovib jätta vaatajale ruumi tõlgendamiseks, aga vaatajal puudub täielikult kontekst, millega suhestuda ja seetõttu riskitakse negatiivsete hinnangutega.

Kvantiteedimaksiim viitab teabe hulgale, mis on vajalik, et olla piisavalt informatiivne. Kunstis hõlmab see sobival määral kontseptuaalset või visuaalset keerukust, et hoida vaatajate tähelepanu, kuid samas mitte teha infot liiga raskesti mõistetavaks, et huvi üldse kaoks. Oluline on ka interaktsioon keerukuse astme ja vaataja ootuste vahel. (Dolese *et al*, 2014)

Kokkuvõtteks väidab doktoritöö, et juhul kui kunstnik järgib neid maksime, siis tulemuseks peaks olema tasakaalus, kuid huvitava kompositsiooniga teos, kus on elementide parim võimalik paigutus ning õige materjalide kasutus, mis edastab kavandatud ideed, mõtet või emotsiooni. Väidetavalt on kvaliteetsed kunstiteosed sellised, mis järgivad suhtluspõhimõtteid või rikuvad neid tahtlikult viisil, mis mõjub siiski rikastavalt. (Dolese *et al*, 2014)

Tunnen, et alateadlikult olen proovinud näitusi korraldades lähtuda kõikidest välja toodud maksimidest, sest kunstnikuna on mul soov asuda vaatajaga vestlusesse. Näiteks näituse kaasteksti lisan suunavaid küsimusi vaatajale, et lisaks fotode esteetilisele kogemisele, tekiks kasvõi alateadlikult külastajal emotsionaalne suhestumine kontseptsiooniga. Samuti jälgisin, et tegu oleks asjakohase teemakäsitlusega tänapäevases ühiskonnas, töid oleks saalis piisavalt, kuid mitte nii palju, et enam ei jõua süveneda ning fotod oleksid kvaliteetsed ja visuaalselt meeldivad. Kommunikatsiooniteooriate kohta õppimine aitab nii isiklikul tasandil kui ka kunstnikuna edukamalt ennast väljendada, mis on eluks väga oluline oskus.

1.3 Kunsti mõjutegurid

Käesolevas alapeatükis räägin, kuidas kunst mõjutab nii tegijat kui ka kogejat. Tasakaalustatuseks toon välja ka mõned negatiivsed mõjutegurid, mis võivad kunsti loomisega kaasneda.

1.3.1 Loominguga tegelemise tasandil

Kunstiterapeut ja raamatu „*Art, Science and Art Therapy: Repainting the Picture*” autor Frances F. Kaplan (1937-2018) uurib teaduslikust seisukohast kunsti ja selle teraapilist mõju. Ta käsitleb erinevate teadlaste tekste, uuringuid ja teooriaid, kuid loob need ladusaks ja seotud aruteluks. Raamatu peatükis, mis keskendub otseselt kunstiga tegelemise kasuteguritele, jagab Kaplan need üldistavalt kahte kategooriasse: kunst kui elukvaliteedi parandaja ning kunst kui rehabilitatsiooni osa. Järgnevalt räägin nendest teguritest lähemalt. (Kaplan, 2000: 55-76)

Naudingute tundmine on inimese jaoks evolutsiooniliselt vajalik, kuna see on üks looduse viise, kuidas tugevdada bioloogiliselt olulisi käitumisviise. Kunstiga tegelemine pakub meile mingit sügavamat sisemist rahuldust. Seda rahulolu võib seostada tõenäosusega, et universaalne loominguimpulss on evolutsiooni tulemus. Kollektiivne kunstitegemine tugevdab inimestevahelisi sidemeid ning sellel oli meie esivanemate jaoks lausa ellujäämiseks oluline väärtus. Ellen Dissanayake, kes keskendub kunsti ja kultuuri antropoloogilisele uurimisele, toob välja inimese loomupärase vajaduse luua midagi erilist. Ta toob näiteks selle, kuidas soov luua midagi erilist on varasemalt väljendunud rituaalide näol. Erinevad rituaalid on läbi ajaloo olnud olulised inimeste ühendajad, mängides erilist rolli kultuuriväärtuste ja teadmiste edastamisel. Sotsiaalsed rituaalid on olnud viis leevendada ärevust ebakindla elu korral ja seeläbi on turvatunde suurenemisel kogukondadesse sündinud rohkem lapsi, mis tähendab ka suuremat ellujäämise protsenti. Kunst on olemuselt rituaalne tegevus, seega võib seda samuti ellujäämisega seostada. (Kaplan, 2000: 55-76)

Kunst aitab ka mõtteid ja kogemusi korrastada. Kujutava kunstiga tegelemine hõlbustab probleemide lahendamist ja loovust. Nagu nimigi ütleb, siis visuaalse kunsti juures treenime nägemismeelt, mis on inimesel viiest meelest tähtsaim. Samuti on leitud ühisosa visuaalse kunsti ja keelearengu vahel. Ajuteaduse uuringud on näidanud, et kunstiga tegeledes on kasutusel mitmed ajupiirkonnad – kaasa arvatud selliseid, mis on keelega tihedalt seotud. Sellepärast on lastele ülioluline anda rohkelt võimalusi kunsti tegemiseks, kuna sellisel viisil mängimine soodustab arengut. (Kaplan, 2000: 55-76)

Rehabilitatsiooni aspektist annab kujutava kunsti loomine teatud kognitiivsete häiretega inimestele ühe vähese võimaluse edukaks toimimiseks ja enda väljendamiseks. Näiteks võib see pakkuda keeleliselt võimetutele inimestele alternatiivse suhtlusvormi. Mõned ajukahjustused soodustavad loominguilisi tegevusi justkui kompenseerides kaotatud. (Kaplan, 2000: 55-76)

Kunstil on potentsiaal süvendada teraapia kogemust. Psühholoog Robert Laird Solso (1933-2005) on öelnud, et kunstil on oskus puudutada meid ning sellega on võimalik kogeda üks-olemise tunnet. Ta on põhjendanud kunsti võimet äratada inimeses sügavaid emotsioone selgitusega, et kunst aktiveerib ajus keeruka seostevõrgu, mis on isikliku ajaloo ja keha talitlusega seotud ning mis asub enamasti väljaspool teadlikkust. (Kaplan, 2000: 55-76)

Psühholoog ja loominguilisuse uurija Mihaly Csikszentmihalyi (1934-2021) seostab kunstiga tegelemist kulgemise seisundisse minemisega. Csikszentmihalyi meelest lisab selline olek inimkogemusele rõõmu ja tähenduse. Seisund ei ole kitsalt omane ainult kunstile, vaid võib tekkida ka muude tegevuste käigus nagu treening, mängud, töötamine ja nii edasi. Kulgemise seisundiks on vaja selget eesmärki, mille saavutamine pakub piisavalt palju pingutust, et hoida inimest kaasahaaratuna, kuid samas peab olema tasakaalustatud oskustega. Kulgemisseisundis olles tunneme tegemisest mõnu, ajataju muutub ja igapäevased mured ununevad. (Kaplan, 2000: 55-76)

Omaenda tööprotsesside juures pean kulgemise seisundi saavutamist väga oluliseks, kuna see aitab mul luua kergusega, ilma liigselt mõtlemata. Tunnen ennast siis kõige loominguilisemalt ja aeg justkui lendaks. Pildistades saab määravaks suhe modellidega – kui on hea side, siis kulgemisseisund tekib kergemini.

Selle alapeatüki lõpetuseks jätan õhku veel ühe Dissanayake mõtte, mis räägib lõhestumisest ühiskonna kiire arengu ja inimese evolutsiooni vahel. Ta väidab, et me pole oma olemuselt tegelikult üldse nii palju muutunud, kuid oleme kaugenenud sellest millestki erilisest. Enda vaimse tervise huvides tuleb leida viise, kuidas kunstiga tegelemist oma ellu tagasi tuua. (Kaplan, 2000: 55-76)

Nõustun siinkohal autoriga, sest olen kogenud, kuidas elu muutub hallimaks, kui unustan oma päevadesse erilisust luua. Leian, et selleks ei pea ilmtingimata ainult kunstiga tegelema, vaid vahel piisab ka eraldi aja võtmisest kokkamiseks, tantsimiseks ja teiste inimeste märkamiseks. Fotograafia on õpetanud mulle tähele panema erinevaid hetki ja minu meelest on kõige erilisem tunne märgata meid ümbritsevat ilu looduse, valguse ja inimestevaheliste suhete näol.

1.3.2 Negatiivsed mõjud

Tasakaalukamaks käsitlemaks toon välja mõned kahjutegurid, mis võivad loominguga tegelemisega seotud olla. On tõestatud, et vaimsetel haigustel ja loovusel on teatav seos. See ei tähenda, et loovuse julgustamine häireid soodustaks, aga mõningatel juhtudel on võimalus, et kunstiga tegelemine võib neid süvendada. Kunstiterapeut Helen Landgarten (1921-2011) on analüüsinud kuulsat Norra kunstniku Edvard Munchi (1863-1944) ja teoretiseerinud, et mehe ekspressiivne maalimislaad süvendas ta olemasolevaid meeleoluhäireid. Munchi looming on laetud emotsionaalsete teemadega nagu armastus, surm ja meeleheide. Landgarteni arvates võib väga väljendusrikas ja enesele keskendunud kunst muutuda negatiivsete mõttemustrite korrutamiseks, mis omakorda tugevdab sümptomeid. (Kaplan, 2000: 73-74)

Obsessiivseid mõtteid ja hallutsinatsioone saab tugevdada, muutes need kunstilise väljenduse kaudu eriliseks. Samamoodi võivad emotsioonidega koormatud pildid võimendada ebameeldivaid tundeid, kuna meie keha kaldub arvama nagu oleksid need reaalsed. Kunstnikuna tegutsemine ja kunsti tegemine võib vahel olla frustreriv, kuid ka emotsionaalselt väga tasuv. (Kaplan, 2000: 73-74)

See tundub loogiline, kuna eelmises alapeatükis selgus, kuidas kunst saab esile tuua tugevaid emotsioone. Kunsti luues olen tundnud negatiivset spiraali siis, kui lasen perfektsionismil ennast liialt mõjutama hakata. Sellisel juhul tekib frustratsioon, kuna tunnen, et ei ole rahul tulemusega ja ei oska enda visiooni täide viia. Vaatajana olen kogenud, kuidas mõned tööd võivad tekitada ärevust või õõvastust nagu näiteks Francis Bacon'i (1909-1992) maalid või Marina Abramovići *performance*'id. Üks õõvastavamaid nendest on minu meelest Abramovići sõjavastane *performance* „*Balkan Baroque*” (1977), kus Abramović istus kuhja veriste loomaluude otsas ja pesi neid ükshaaval puhtaks (The Museum of Modern Art, 2023). Samas ei taha ma väita, et tugevate ja pigem ebameeldivate tunnete välja toomine oleks negatiivne. See võib olla väga oluline ja edasiviiv, kui toob esile ühiskonnas tähelepanu ja parandamist vajavad kohad.

1.3.3 Vaataja tasandil

Kunsti vaatamine ja analüüsimine stimuleerib aju märkimisväärselt. Nii hüperrealistlike portreede kui ka abstraktsete kujundite puhul hakkab tööle inimese kaasasündinud oskus mustreid ja kujundeid kokku panna. Ajus käib pidev visuaalse info läbitöötamine. Lisaks võimele mõista, mida me näeme, toimuvad ajus ka muutused, kui jälgime enda maitsest lähtuvalt ilusat kunstiteost. Esteetilise maali, skulptuuri, foto ja muu sellise vaatamine suurendab verevoolu ajju 10% võrra, mis on samaväärne sellega, kui vaatame inimest, keda armastame. (University Staff, 2021) Seeläbi võime kogeda sarnast füüsilist reaktsiooni nagu armudeski (Park West Gallery, 2019). Londoni Ülikooli neuroesteetika professor ja neurobioloog Semir Zeki on avastanud, et kui inimene vaatab kunsti, mis on nende meelest ilus, siis see käivitab koheselt dopamiini vabastamise ajju (Emory, 2019; One Art Nation, 2021). Dopamiin on neurotransmitter, mis aitab kujundada mälu, keskenduda ülesannetele ja koordineerida liikumist. Samuti on see seotud tunnetega nagu armastus, naudingud ja ihad. Dopamiini vabanedes tunneme paranenud meeleolu ja suuremat sotsiaalset avatust. (One Art Nation, 2021)

Kunsti vaatamine ei seisne ainult kujunditest arusaamises, vaid annab võimaluse end tunnetuslikult kunstiteosesse paigutada. Seda võimaldab kehastunud tunnetuse protsess, mille käigus peegelneuronid muudavad teosel nähtavad tegevused ja energia päriselt

tuntavateks emotsioonideks. Mida rohkem teost analüüsida, seda paremini saab asetada end stseeni sisse ja tunnetada päriselt töö kvaliteeti. Näiteks Jackson Pollock'i (1912-1956) abstraktseid maale vaadates võib vaataja tunda, kuidas justkui tema oleks Pollock'i asemel värvi lõuendile pritsinud. Või kõrbe maastikku kujutava töö puhul võib tunda lõõmavat päikest, liiva ja õrna tuult puhumas. Seega, mida rohkem analüüsime ja vaatame kunstiteoseid, seda mõjusamalt suudame stimuleerida nii alateadlike kui ka teadlike aju funktsioone, tänu millele suureneb oskus lahendada probleeme igapäevaelus. (University Staff, 2021)

Erinevad uuringud on tõestanud, et galerii külastamised mõjutavad positiivselt vaimset tervist, alandades ärevust, depressiooni ja tõstes kriitilise mõtlemise oskust. Samuti arendab kunsti vaatamine empaatiat ja tõstab meeleolu. (Park West Gallery, 2019; One Art Nation, 2021) 2006. aasta uuring, mida viis läbi Westminsteri ülikooli psühhofüsioloogia professor Angela Clow, jälgis lühikese, umbes 35-minutilise lõunaaegse kunstimuseumi külastamise mõju linnatöötajate stressihormooni ehk kortisooli tasemele. Jõuti tulemuseni, et katsel osalenute kortisooli taseme langus oli kiire ja märkimisväärne. Tavaolukorras kulub ligikaudu 5 tundi, et stressihormooni tase langeks samasugusel määral ööpäeva jooksul. Järeldati, et galerii külastus põhjustas kõrge stressi tagajärjedest kiire normaliseerumise ehk taastumise. (Clow, 2006)

Paljud sellealased uuringud tõestavad, mida filosoofid on väljendanud juba kauges minevikus. Vana-Kreeka filosoof Platon (428 või 427 eKr - 348 või 347 eKr) uskus, et kunst on võimas iseloomu kujundaja, tuues emotsioone esile ning mõjutades meie käitumist. Saksa filosoof Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831) arvas, et kunsti roll vaatajale on intuitiivselt kasulik, kuna näitab milline võib välja näha jumalikkus ja vabadus. Kunst tõesti saab teha meid õnnelikumaks ja toita nii meie keha kui ka vaimu. (Park West Gallery, 2019)

2. NÄITUSE KOOSTAMISE PROTSESS

Siin peatükis annan ülevaate praktilise osa loometööna valminud isikunäituse „Haavatavuse fragmendid” kohta ja räägin lähemalt näituse koostamise protsessist.

2.1 Isikunäitus „Haavatavuse fragmendid”

Lõputöö praktilise osana valmis mu teine isikunäitus „Haavatavuse fragmendid”, mis toimus Tampere Maja galeriis 30.03-23.04.2023. Tampere Maja on sõpruslinnade Tampere ja Tartu kultuuri- ja koostöökeskus, mis asub Tartu ühes vanimas säilinud puitmajas (ehitatud 1739) (Puhka Eestis, 2023). Galeriis on näitused iga kolme nädala tagant ning seal on võimalus näha Soome ja Eesti kunsti (Puhka Eestis, 2023). Näitusepind on kunstnikule rendivaba ja külastaja pääseb näitust tasuta vaatama.

Väljavõte näituse kaastekstist: „Fotonäitus räägib loo piiravatest uskumustest ja sisemisest tööst, mida enesega tehakse, iseenda nägemisest ja nähtud olemisest. Alasti keha ja looduse kujutamise kaudu viib kunstnik vaatajate tähelepanu hapruse erinevatele tahkudele. Väljapaneku 10 mustvalget teost on isiklikud, kuid ometigi tunnetuslikult üldistatavad ning loodetavasti olulisi küsimusi püstitavad. Milline suhe on sul iseendaga? Milline suhe on sul ümbritsevaga? Mis muudab sind haavatavaks? Kuidas sa ennast oma kehas tunned? Kuidas lubada endal olla nähtud?”. Tekstiga soovisin mõtlema panna inimesi nende küsimuste üle, et anda neile minu töödega suhestumiseks vihjeid.

10 komplektis olevat tööd olid kavandatud spetsiaalselt galerii ruumi arvestades. Viis fotoprinti said suuruses 150x100 cm („Piiravate uskumuste illusioon”; „Varjude tants”; „Harmoonia”; „Lõpp ja algus”; „Hoia mind”), kolm fotot suuruses 60x60 cm („Kahevahel”; „Taju”; „Arm”), üks suuruses 50x90 cm („Haavatavuse fragmendid”) ja üks suuruses 50x75 cm („Minapilt”). Tööde viimistlemisest räägin lähemalt alapeatükis 2.4 „Näituse kureerimine ja kujundamine”.

2.2 Kandideerimine galerii näitusprogrammi

Alustasin loomingulise projektiga töötamist 2022. aasta oktoobris, kui tuli teade Tampere Maja galeriisse kandideerimise voorust 2023. aasta näituspindadele. Teadsin kohe, et soovin võimalust ära kasutada, kuigi konkreetset näituse ideed veel peas ei olnud. Kandideerimiseks oli vaja esitada loominguline CV, näituse teema ja kontseptsioon, tehnika, soovitud näituse aeg ning kirjeldus oma tegemistest koos tööde näidistega. Esimesena oli mul kindlalt paigas, et tahan kasutada ainult mustvalgeid fotosid. Mustvalge pilditöötlus on minu loomingulises käekirjas läbivaks jooneks olnud, kuna pean seda ajatuks. Samuti tajun palju loomulikumalt halltoone kui värve. Kandideerimise hetkel ei olnud mul veel kindlat visiooni, milline saab kontseptsioon olema. Seetõttu tuli näituse taotlus üsna üldine, kuid esimene samm lõpptulemuseni jõudmiseks sai astunud.

15. novembril 2022 sain teada, et minu taotlus on osutunud valituks. Ma ei kandideerinud selle mõttega, et tegu võiks olla minu lõputööga, kuid üsna pea sai selgeks, et kõige sobivam lahendus on need kaks ühendada. Teadsin esimesest kursusest alates, et minu lõputöö peab olema midagi sellist, mida ma teen eelkõige enda jaoks, mis on mulle huvitav ja vajalik ka tulevikus. Seega plaan korraldada isikunäitus vastas kõigile mu ootustele. Galerii poolt määrati mulle näituse toimumise ajaks 30.03-23.04.2023. Järelikult oli vaja kõik näitusega seonduv valmis saada ligikaudu järgneva viie kuu jooksul. Fotonäituse korraldamise puhul pidin silmas pidama, et trükikojale peab jääma varuga aega, seega tähtaeg, mis endale uute tööde teostamiseks seadsin, oli 27. veebruar. Selleks kuupäevaks plaanisin kõik tööd trükki saata. Reaalsuses õnnestus isegi varem (20.veebruar) failid ära saata koos selge plaaniga, kuidas tööd on vormistatud. Ma arvan, et selleks aitas kaasa Eesti Kultuurkapitali toetusele kandideerimise tähtaeg, kuna pidin saama selge ülevaate eelarvest ja küsima ettevõtelt hinnapakkumisi.

2.3 Pildistamine ja töötlemine

Fotomaterjali hakkasin pildistama 25. detsembril 2022 ja lõpetasin 2023. aasta veebruaris alguses. Kokku korraldasin 14 fotosessiooni ja töötasin sel ajal 12-ne erineva modelliga. Näitusele jõudsid viie sessiooni fotod (lisaks kaks varasemast ajast pärit teost). Modellid valisin oma tutvusringkonnast, kuna mulle oli oluline, et omavaheline usaldus ja sobivus toimiks. Pean end fotograafina pigem märkajaks kui lavastajaks ja seega tunnen, et foto lõpptulemus on kindlasti koostöö tulemus. Protsessi ja visiooni juhtisin mina, aga samas jätsin ruumi modellile olukorra ja ideede tõlgendamiseks ning keskkonnaga suhestumiseks. Pean oluliseks fototöö puhul ka juhuslikkust, kuna niimoodi sünnivad tihtipeale ootamatult head tulemused. Kramplikult visioonist kinni hoides võib märkamata jääda midagi paremat.

Esmalt mõtlesin välja, mida mul oleks vaja pildistada, kus kohas ja kellega hakata läbirääkimisi pidama. Asukohtadeks valisin Tallinna lähistel Kostivere karstiala, Viljandimaal Paistu ehk Loodi põrguoru, enda kodu ja Tartumaal Vooremäe. Kuna pildistasin kümnekonna erineva modelliga, siis läks päris palju aega, et inimestega läbi rääkida kuupäevade ja transpordi osas. Mul ei ole autojuhilube ja seetõttu pidin rohkem sõltuma kas kolmandatest osapooltest või pildistatavatest endist. Kindlasti oli oluline liigelda autoga, kuna pildistasime ka talvekuudel aktifotosid.

Näituse kallal tööle asumise osas oligi mu esimene murekoht, kuidas pildistada akte südatalvel niimoodi, et modellidel ja minul oleks hea. Fotograafina ei pea niivõrd muretsema külma pärast, kuid samas tuleb väga kiiresti tegutsedes tulemus kätte saada ja ette hästi läbi mõelda kõik juhtuma hakkavad aspektid. Kasvõi see, et modellid tuleb valida sellised, kes on nõus olema haavatavas olukorras nii alasti pildistamisel kui ka külmakraadidega. Valitud inimesed olid ootamatult kiiresti nõus ja väga vaprad. Ligikaudu 10 minutit kannatas järjest pildistada. Õnneks laabus kõik sujuvalt ja keegi haigeks ei jäänud, kuna eeltöö oli mõlemal osapoolel hea. Eeltööks on kontseptsiooni läbimõtlemine, vaiksema ja eraldatuma asukoha valik, kus oleks turvaline olla, kuid samas kuhu saaks autoga ligi, et kiirelt sooja hüpata. Akti pildistades on mulle väga oluline igas aspektis modellide entusiastlik nõusolek, kuna alasti keha on privaatne ja haavatav. Ühtegi pilti ei lähe välja panemisele enne luba küsimata.

Kõige esimene pildistamine, mis toimus päev pärast jõululaupäeva, oli tegelikult juhuslik ja planeerimata. Külastasime Tallinna lähisel Jõelähtme kandis karstiaala. See oli looduslikult väga maagiline koht, kus saime olla täiesti üksinda. Ma olin automaatselt inspireeritud talvisest päikesevalgusest ja ebamaisest maastikust. Teadsin, et selles kohas on vaja proovida midagi jäädvustada näituse jaoks. Veensin elukaaslase omale modelliks ja sealt sündis kaks teost näitusele: „Kahevahel” ja „Lõpp ja algus”.

Huvitavaks asukohaks kujunes veel Viljandimaal Paistu ehk Loodi põrguorg. Võtsin lisaks modellidele kaasa abilise, kes aitab jälgida ja teada anda, kui keegi võõras tuleb. Õnnestus täpselt tabada selline pooltund, kus saime toimetada täies privaatsuses. Ma polnud enne pildistamist seal kordagi varem käinud, kuid mind köitis mõte massiivsest punase liivaga paljandist. Tundsin, et soovin seal jäädvustada paarisuhet. Selle sessiooni käigus tegin foto „Hoia mind”. Minu jaoks sümboliseeris tugev, kuid aja jooksul hapraks muutuv liivakivi kindlust, usaldust ja üksteisele toetumist paarisuhtes. Aga kui unustada järjepidevalt panustamine ja üksteise eest hoolekandmine, siis muutub suhe samuti rabedaks ja ajas lagunevaks.

Üheksa pildistamist tegin enda kodus ja see oli suurelt jaolt ajendatud sellest, et soetasin endale uue studiovälgu, mida soovisin katsetada. Mu elutuba on üsna väike, aga jällegi sain kinnitust, et igas olukorras saab olla loov. Enamus näituse töödest olidki pildistatud elutoas.

Mul oli pikka aega mõttes mõlkunud idee kuivanud lilledest kile sees justkui kasvuhuoneefekti situatsioonis lämbumas. Mängisin erinevate valgusskeemidega ja kilejate materjalidega, et panna valguse murdumised toimima nii nagu soovin. Sellest katsetamisest tuli esimene töö lillede seeriasse „Piiravate uskumuste illusioon”. Näituse küllastajatest päris mitmed arvasid, et tegu on hoopis jääga. Esialgu ma ei olnud mõelnud seeria loomise peale, aga mulle tundus, et oleks vaja tasakaaluks veel midagi kõrvale. Käisin mööda erinevaid lillepoode ja valisin taimi, mis tundusid visuaalselt huvitavad ja dünaamilised. Minu jaoks oli natüürmordilike fotode pildistamine studio kontekstis midagi teistsugust, kuna tüüpiliselt töötan looduslikus keskkonnas ja inimestega. Mulle meeldis protsess, kuna sain võtta nii palju aega kui soovisin ja uurida lilli iga nurga alt, korraldada neid meeldivatese kompositsioonidesse. Lillede seeriasse sain juurde tööd „Varjude tants” ja „Harmoonia”.

Kõige enam mugavustsoonist väljaspool olev kogemus oli autoportreede tegemine. Kuna näituse teema on seotud haavatavusega ja nähtud olemisega, siis mõlemad juhendajad pakkusid välja, et tegelikult võiksin endast samuti pildid teha. Autoportreede pildistamine oli viimane etapp materjali loomisel ja nii-öelda kirss tordil. Mugavustsoonist oli see väljas, kuna iseenast on raskem objektiivselt kõrvalt vaadata. Ma usun, et enamus fotograafid teavad seda tunnet, kuidas on palju keerulisem olla kaamera ees kui taga. Protsess oli üllataval kombel kõige kiirem ja tegin kokku kõige vähem pilte, kuid lõplikku valikusse jõudis sellest kokku lausa viis pilti. Kuna tegu oli samuti aktifotodega, siis ei soovinud, et mind oleks ära tunda. Pigem soovisin, et tulemus oleks impersonaalne ja universaalsem. Pildistamise käigus hakkasin nägema oma keha kui kunstivormi, selle skulpturaalsust, mida saab valgusega vormida. Lähtusin niiviisi distantsilt omaenda kehasse uudishimuga, mitte enam kriitikaga.

Üks kõige mahukam idee, mis lõplikust valikust välja jäi, aga mille kallal töötasin mitu nädalat, oli portreede seeria kuuest erinevast naisest. Kui analüüsisin haavatavuse ideed ja vaatasin üle Tampere Maja ruumid, siis tundus hetkeks õige lisada suurelt portreed, millele külastaja saab otsa vaadata. Silmside on intiimne ja kohati keeruline taluda, kuid mõtlesin luua ruumi, kus see on turvaline. Modellidega pildistasin samuti oma elutoas ja lahendasin valgusskeemi ning tausta väga lihtsalt. Kujuneva tervikuga ei läinud seeria aga hästi enam kokku ja isegi kui pildid tulid kvaliteetsed, siis idee ei tulnud kõige paremini esile. Ma arvan sellepärast, et pildid tulid liiga viimistletud ja modellide enda inimlik haprus ei tulnud esile. Seetõttu oleks see ehk ka vaatajas tekitanud võõristust ja seda ma ei soovinud.

Ma pildistan digikaameraga ning töötlen fotod Adobe Lightroomis ja Photoshopis. Ma ei pildista kohe mustvalgena, vaid teen seda järeltöötluses. Mulle meeldivad mustvalge töötluse juures pigem kontrastsed lahendused, kuid samas jälgin, et lõpptulemus oleks visuaalselt meeldiv.

2.4 Näituse kureerimine ja kujundamine

Juhendaja Riina Varoli abiga komplekteerisime näitusetööd ja tegelesime üldise visuaalse poolega. Rääkisime koos läbi, millised tööd võiks valikusse jääda ja kuidas fotode abil edasi anda kontseptsiooni. Valikuid tehes pidin arvestama, kuidas fotod koos toimima hakkavad ja kuidas luua terviklikkust. Lisaks oli mulle oluline töötada ruumiga ehk et näituse kujundus sobiks konkreetse asukohta nagu valatult. Käisin Tampere Maja galeriis ruume mitmeid kordi eeltööna vaatamas ja visualiseerisin, milline võiks olla väljapaneku lõpptulemus. Kureerimine ja näitusesaali kujundamine oli minu jaoks kõige põnevam osa kogu korraldamise protsessi juures. Mulle meeldib erinevatest fragmentidest luua ühtset toimivat tervikut.

Selleks, et saada ülevaadet, mis suurustes võiks fotod välja printida, mõõtsin galeriis seinad ja vaatasin ka eelnevate näituste põhjal, kuidas erinevad teoste suurused toimivad päriselus uue ruumi kontekstis. Lisaks pildistasin kõik seinad üles ja kavandasin Photoshopis näidised (Lisad 14-17). Seejärel printisin valiku erinevaid töid A4 lehtedele välja ja asetasin ruumis maha, et selgeks teha, kus neid ruumis eksponeerida. Eelnevatel Tampere Majas toimunud näitustel silma peal hoidmine oli kasulik, kuna nägin, millest võtta eeskujuga, kuid ka mida teisiti lahendada. Kuna olen tihe näitusekülastaja, siis teadlikult vaatasin kriitilise pilguga erinevates galeriides ja muuseumides ringi, et leida parim lahendus, mis minu näituse puhul töötaks. Üks miinus, mida märkasin mitmes kohas, oli komme panna seinad paksult töid täis. Minu silmis võib see rikkuda vaataja kogemust ja tõmbab väga heade tööde kvaliteeti alla, kuna põhiorhk läheb kvantiteedi läbi töötamiseks. Vahel toimib kõige paremini, kui teoste vahele on jäänud ruumi ja õhku. Niimoodi on kergem teostele keskenduda ja nendega päriselt suhestuda. Järgisin ka ise seda põhimõtet, sest Tampere Maja galerii ruum on väike ja madal ning sellepärast valisingi näitusele kokku 10 tööd.

Tööd lasin trükkida Tartus Estframe OÜ-s ehk Raamikojas. Valisin trükikoja eelneva positiivse kogemuse põhjal. Olen lasknud seal viimistleda kõik oma varasemate näituste tööd. Juhendaja Riina Varoli ja Raamikojaga oli huvitav suhelda, kuna õppisin tundma erinevaid variante, mis materjalidele on üldse trükkida võimalik. Näiteks tegin näidised ka kanvaat kangale Lipuvabriku OÜ-s, kuid tundsin, et ainult mõne foto riidele trükkimine lõhub

liialt tervikut. Seetõttu otsustasin lõpuks klassikalise ja ajatu vormistuse kasuks. Tundsin, et valitud fotode puhul töötab lihtne must raam ja puhas viimistlus. Küll aga kasutasin printimiseks erinevaid formaate ja suurusid: 150x100 cm, 60x60 cm, 50x75 cm, 50x90 cm.

Materjalide valikul lähtusin enamjaolt vastupidavusest, kuna tööd hakkavad liikuma edasi mitmetele näitustele või müügiks. Ei soovinud ühekordset lühiaegse eesmärgiga sooritatud tulemust. Fotod said üsna sarnaselt vormistatud. Kasutasime kahte eri tüüpi raame ja fotopaberit. Mõnele sai ette 70% UV kindlusega “nähtamatu” klaas ning teistele matt laminaat. Matt laminaat on hea ja odavam asendus klaasile. Mulle meeldib, kuidas laminaat annab fotole vahetuma tunde.

Inspireeriv oli õppida, kuidas arvestada ka edaspidi erinevate materjalide kestvuse tingimustega või kuidas need foto tajumist mõjutavad. Näiteks klaaside vahe pole ainult peegeldumises, vaid ka tonaalsuses. Soovisin esialgu kasutada mattklaasi, kuna see on odavam, aga muutis originaalfoto tonaalsuse rohekaks. Kestvuse osas õppisin, et teatud raamidele (näiteks must matt puit) jäävad kergelt näpujäljed peale, kuid neid saab tavalise klaasipuhastusvahendiga maha hõõruda.

2.5 Turundus ja disain

Näitusega seotud reklaamitegevuse korraldasin peaaegu sajaprotsendiliselt ise: sotsiaalmeedia turundus, plakati ning turundusmaterjalide disain, plakatite riputamine ja linnapeale laiali jagamine, näituse kaasteksti ja teoste pealkirja siltide disain, näitustööde ülesriputamine. Need esialgu tundusid kõrvalisemad ja kiiremad ülesanded, aga tegelikult kujunesid päris ajamahukaks. Näiteks kõik, mis oli seotud plakatitega, võttis mul kokku ligikaudu viis päeva aega. Tegin erinevaid kujundusvariante nii tavalise A3 ja A2 plakati jaoks (Lisa 18), kuid ka sotsiaalmeedias Instagrami postituse (Lisa 19) ja Facebooki ürituse kaanefoto (Lisa 20) tarvis. Käisin läbi kohad, kuhu soovisin plakatid üles riputada. Valitud nimekiri kohtadest: Kõrgem Kunstikool Pallas, Tartu Kunstimaja, Soome Instituut, Tartu Ülikooli raamatukogu, Aparaaditehas, Tartu Linnaraamatukogu ning siis mitmed kohvikud

ja mõned õppehooned veel. Näituse avamiseks lasin teha ka kahte sorti kleepse (Lisa 21), mida külastajad said mälestuseks kaasa võtta.

2.6 Eelarve ja rahastus

Näitusega tegelema hakates oli esialgseks tööde trükkimise eelarveks määratud 1500 eurot. Üsna pea sain aru, et kuna hinnad on päris korralikult tõusnud ja muid kulutusi on samuti, siis sellest summast jääb puudu. Kandideerisin Kõrgema Kunstikooli Pallas valdkonna stipendiumile, kus tõin samuti välja Tampere Maja näituse ja mul õnnestus saada loometööks 1000 eurot koolipoolset toetust. See summa oli suureks abiks ja aitas näitust teostada. Tööde printimiseks ja raamimiseks kulus kokku natuke üle 1700 euro. Kuluna lisandus plakatite ja seinateksti trükkimine, proovitrükid kangale, kleepsud, tööde pildistamisega seotud kütus, lilled natüürmortide tarvis jne. Seetõttu esitasin esimest korda Eesti Kultuurkapitalile näituseprojekti taotluse lisarahastuse saamiseks, aga sealt tuli negatiivne vastus. Selles jaotuses taotleti kokku 1 818 381€, raha jagamiseks oli 516 787€ (Eesti Kultuurkapital, 2023). Positiivse küljena toon välja, et väga hea oli läbi teha kogu kandideerimise protsess, sest tulevikus on kindlasti seda kogemust vaja.

3. ENESEANALÜÜS

Selles peatükis hindan loometöö tulemust ja vastavust püstitatud eesmärkidele, analüüsin idee arendusel kõrvalejäetud valikuid ning mõtisklen lõputöö edasiste võimaluste üle.

Isegi kui lõputööga tegelemise protsess oli pikk ja vahel ka vaearikas, siis olen rahul loometöö tulemusega. Tunnen, et õppisin väga palju, mis oli ühtlasi mulle üheks oluliseks eesmärgiks. Juhendajatega töötades sain rohkelt kasulikke tagasisidet isikunäituse korraldamise kohta ja mõistsin, kuidas paremini ennast visuaalselt väljendada. Näiteks hakkasin paremini hoomama, kui oluline on kontseptsioonide põhjalik läbitöötamine, et vaatajateni jõuaks selgemalt minu mõte kohale. Ma tegutsen oma loomingus tugevalt sisetunde pealt, aga tean, et minu abstraktne maailmatunnetus vajab vahel konkreetsemat konteksti. Kasvõi see valik, et mis paberi või kanga peale trükin oma fotod, võib aidata kaasa terviku loomisele või lõhkumisele. Terviku lõhkumine võib vahepeal olla väga hea, aga siis tuleb osata seda teadlikult teha. Näituse „Haavatavuse fragmendid” puhul tundsin, et võibolla minu mõte ei tulnud fotode kaudu nii hästi välja kui endale ootuseks panin, aga samas õppisin olema loomise protsessi sees haavatav. Küll aga olen rahul näituse väljanägemisega ja tunnen, et tulemus tuli esteetiline, tundlik ning puhas – nii nagu olin ette kujutanud. Üks näitusekülastaja tõi välja, kuidas talle väga meeldis seeria tasakaalustatus. Ta ütles, et tema kogemus on sarnaste teemakäsitlusega näituste juures selline, kus kunstnike tööd on tugevalt ekspressiivsed ja rõhutavad negatiivsustele või siis ilusad, kuid puudub mingisugune tumedam pool. Minu fotode puhul olevat ta näinud kuldset keskteed – sügavust ja lootust. Sellist tagasisidet oli mulle väga oluline kuulda.

Kuna seekord juhtus olema niimoodi, et enamus turunduse, graafilise disaini ja muud aspektid, mis käivad näituse korraldamise juurde, tegin ise, siis sain kinnitust, et koosloomine on tõhusam. Selleks, et fookuseeritumalt keskenduda loometööle, siis järgmise näitusega sooviksin rohkem kasutada võimalusi ülesannete delegeerimiseks neile, kes on omal erialal spetsialistid. Samuti nägin, kui kulukas võib olla näituse korraldamise protsess ja soovin edaspidi leida taskusõbralikumaid viise, kuidas oma loomingut kvaliteetselt eksponeerida. Seekord valisin teadlikult korraliku ja seetõttu kallima vormistamise viisi trükikoja abiga, kuna tean ette, et tööd lähevad tulevikus mitmele grupinäitusele edasi.

Edasise arendusena soovin sama näitust ideaalis ka Tallinnas eksponeerida. Tekkis inspiratsioon töötada lillede seeriaga edasi ja pildistada juurde loodusmotiive ka ilma inimesteta.

Kirjaliku osa teemat muutsin töö käigus mitu korda. Esialgelt oli plaanis rääkida keha kasutamisest fotograafias, siis kunstniku rollist ja viimasena jõudsin kunsti ning vaataja suheteni. Eelnevad teemad jäid välja, kuna olid kas liiga laiad või kaldusid fookusest eemale. Aga protsessi käigus lugesin mitmeid raamatuid ning tekste kunstiteooriate kohta, mis sütitas minus huvi filosoofilisemaid ja teoreetilisemaid tekste edasi lugema. Suurim kasu, mis kirjaliku osa koostamise protsessist õppisin, oli teadmine kunstist kui kommunikatsioonist, mille abil on vaatajaga võimalik teose kaudu suhelda. Õppisin viise, kuidas seda efektiivselt teha: vaataja soovib tunda ennast osana vestlusest, oluline on infokoguse tasakaal, asjakohasus ning kvaliteet. Mõistmine, kui olulist rolli mängib kunsti vaatamine ja tegemine meie vaimse tervise heaks, andis edasist motivatsiooni loominguga tegelemise jätkamiseks.

KOKKUVÕTE

Lõputöö tulemusena toimus 30.03-23.04.2023 minu teine isikunäitus „Haavatavuse fragmendid”, mis koosnes kümnest mustvalgest fotost ja rääkis piiravatest uskumustest, nähtud olemisest ja haavatavuse olulisusest suhete loomisel. Haavatavus on kõige alus, kuid see on tihti inimestele keeruline, kuna elame ebakindlas maailmas, kus miski pole garanteeritud. Siiski ei tasuks seda tunnet alla suruda, kuna seeläbi tuimestame ka meid väga positiivselt mõjutavaid tundeid nagu rõõm, kuuluvus, tänu ja armastus.

Seadsin endale eesmärgiks saada põhjalikum kogemus näituste korraldamisega ja teha ennast kunstnikuna teadlikumalt haavatavamaks. Viimane toimus ennast portreeterides ja tulemust avalikult eksponeerides, mis kujunes natuke ebamugavaks, kuid lihtsamaks kui ma esialgu arvasin. Õppisin põhjalikumalt kontseptsioonide läbitöötamist, rahastuste taotlemist, näituse kureerimist ja kujundamist. Samuti sain kogenumaks fotoprintide materjalide, viimistlemise ja raamide valiku vallas.

Lõputöö kirjaliku osa eesmärkideks oli aru saada, milline on kunsti ja vaataja vaheline suhe, õppida, kuidas kunstnikuna ennast paremini kommunikeerida ning mõista, millised kasutegurid on kunsti loomisel ja kogemisel. Tunnen, et minu püstitatud eesmärgid said täidetud ja lõputööga tegeledes sain väga palju uut ja vajalikku informatsiooni teada.

Olulisemaks järeldusteks kujunes vaataja rolli tähtsus teoste tõlgendamisel ja kestvusel. Eelduseks, et tekiks ühine “vestlus” vaataja ja kunstniku vahel, on mõlema osapoole soov olla mõistetud. Kunst töö saab olla suhtluse vahendajaks, kui see on vaataja jaoks asjakohane, ta oskab sellega isiklikul tasandil suhestuda, see on kvaliteetne ja edastab piisavas koguses informatsiooni. Vaataja saab positiivsema kogemuse, kui ta suudab tööga samastuda ja sellepärast on kasvõi paarilauseline kaastekst näitusesaalis eeldus meeldiva külastuskogemuse pakkumiseks. Suhtluspõhimõtete teadlik rikkumine võib olla osa kommunikatsioonitaktikast vaatajaga.

Kunstiga tegelemine pakub inimesele sügavamat sisemist rahuldustunnet ja arendab loovust, mis suurendab probleemide lahendamise oskust. Kunsti vaatamine ja kogemine stimuleerib aju ja galerii külastamised mõjuvad vaimsele tervisele hästi, alandades ärevust ja

depressiooni ning arendades empaatiat. Mõistsin, et isegi kui kunstiga tegelemine on justkui raskem karjäärivalik, siis selle juures on palju olulisi ja positiivseid külgi, mis annavad mulle nii kunstnikuna kui ka inimesena eesmärgistatuse.

SUMMARY

Creative Project “Fragments of Vulnerability”

My final project is organizing a solo exhibition at the Tartu Tampere House from March 30 to April 23, 2023. The photo exhibition “Fragments of Vulnerability” tells the story of limiting beliefs and inner work done on oneself, seeing oneself and being seen. Through the depiction of the naked body and nature, I bring the viewers' attention to different aspects of fragility. The chosen 10 black-and-white photoworks in the exhibition are personal, but still cognitively generalizable, and hopefully raise important questions. What kind of relationship do you have with yourself? What kind of relationship do you have with those around you? What makes you vulnerable? How do you feel in your body?

The driving force behind the concept is realizing how a large number of people, myself included, are used to being overly critical of themselves, resulting in a fear of being vulnerable. However, with the exhibition, I want to point out that vulnerability is necessary to create connections both with oneself and with others. For this to happen, my purpose is to allow myself to be more vulnerable as an artist by putting my art out there, also including some self-portraits and publicly exhibiting the results.

In the written part of my thesis, I discuss the relationship between art and the viewer. My aim was to find out how to better communicate myself as an artist and also learn what are some benefits of making and also experiencing art. I talk about these topics in the first paragraph, including what vulnerability is and why it is important. In the second paragraph, I describe the process of organizing the exhibition and in the third, I analyze the end results.

The most important conclusion was the importance of the viewer's role in the interpretation and impact of the works. In order for a common conversation to arise between the viewer and the artist, it is a prerequisite that both parties want to be understood. A work of art can be a mediator of communication if it is relevant for the viewer, if they can relate to it on a personal level, if the works are of high quality, and convey a sufficient amount of information. The viewer has a more aesthetic experience when they identify with the work, and that is why even a short text in the exhibition hall is a prerequisite for a more pleasant visit. You can also communicate with the viewer by deliberately violating the principles of communication.

Doing art gives a person a deeper sense of satisfaction and develops creativity, which increases the ability to solve problems. It is proven that viewing and experiencing art stimulates the brain, and gallery visits are good for mental health. It reduces anxiety, depression and helps to develop empathy. I realized that even if practicing art is a more difficult career choice, there are many important and positive aspects to it that give me purpose as an artist and as a human being.

KASUTATUD KIRJANDUS

Barthes, R. (1977). *The Death of the Author*. London: Fontana.

Brown, B. (2011). The power of vulnerability. TEDxHouston [Videolindistus]

<https://www.youtube.com/watch?v=iCvmsMzIF7o&t=604s>

Clow, A. (2006). Normalisation of salivary cortisol levels and self-report stress by a brief lunchtime visit to an art gallery by London City workers. – *Journal of holistic healthcare*, vol. 3, no. 2, pp 29-32.

Dolese, M., Kozbelt, A., Hardin, C. (2014). Art as Communication: Employing Gricean Principles of Communication as a Model for Art Appreciation. – *The International Journal of the Image*, vol. 4, no. 3, pp 63-70.

Eesti Kultuurkapital. (2023). Kujutava ja rakendus kunsti sihtkapitali (KuRa) infopäev [WWW]

https://meedia.kulka.ee/files/KuRa%20infop%C3%A4ev_05.05.2023_slaidid_puhas.pdf
(24.05.2023)

Emory, M. (2019). Where Beauty Lights Up the Brain: An Interview with Dr. Semir Zeki. *Brain World*, 13. oktoober, URL (10.05.2023) <https://brainworldmagazine.com/beauty-lights-brain-interview-neuroscientist-semir-zeki/>

Kaplan, F.F. (2000). *Art, Science and Art Therapy: Repainting the picture*. London & Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.

Lotman, J. (2010). *Kultuuritüpoloogiast*. Tlk K. Tamm, T. Pern, S. Salupere. Tallinn: Tartu Ülikooli kirjastus.

One Art Nation. (2021). How Looking at Art Affects Your Mental Health [WWW]

<https://www.oneartnation.com/how-looking-at-art-affects-your-mental-health/>
(11.05.2023)

Park West Gallery. (2019). Art and Health: The Real-World Benefits of Viewing Art [WWW] <https://www.parkwestgallery.com/art-and-health-the-benefits-of-viewing-art/> (11.05.2023)

Puhka Eestis. Tampere Maja galerii. [WWW] <https://www.puhkaeestis.ee/et/tampere-maja-galerii> (07.05.2023)

Schawbel, D. (2013). Brene Brown: How Vulnerability Can Make Our Lives Better. *Forbes*, 21. aprill, URL (24.05.2023)
<https://www.forbes.com/sites/danschawbel/2013/04/21/brene-brown-how-vulnerability-can-make-our-lives-better/?sh=4b16e6dc36c7>

The Museum of Modern Art (2023) Marina Abramović. Balkan Baroque. 1997 [WWW] <https://www.moma.org/audio/playlist/243/3126> (23.05.2023)

University Staff. (2021). How Looking at Art Can Help Your Brain [WWW] <https://www.uagc.edu/blog/how-looking-at-art-can-help-your-brain> (08.05.2023)

LISAD

Lisa 1. Näitusevaated

Fotod: Kaimar Tauri Tamm, 2023

Lisa 2. Näitusevaated

Fotod: Kaimar Tauri Tamm, 2023

Lisa 3. Näitusevaated

Fotod: Kaimar Tauri Tamm, 2023

Lisa 4. „Piiravate uskumuste illusioon” (2022)

Lisa 5. „Varjude tants” (2023)

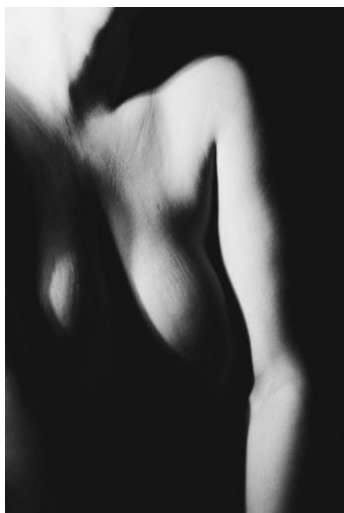
Lisa 6. „Harmonia” (2023)

Lisa 7. „Lõpp ja algus” (2022)

Lisa 8. „Haavatavuse fragmendid” (2023)

Lisa 9. „Minapilt” (2023)

Lisa 10. „Kahevahel” (2022)

Lisa 11. „Taju” (2022)

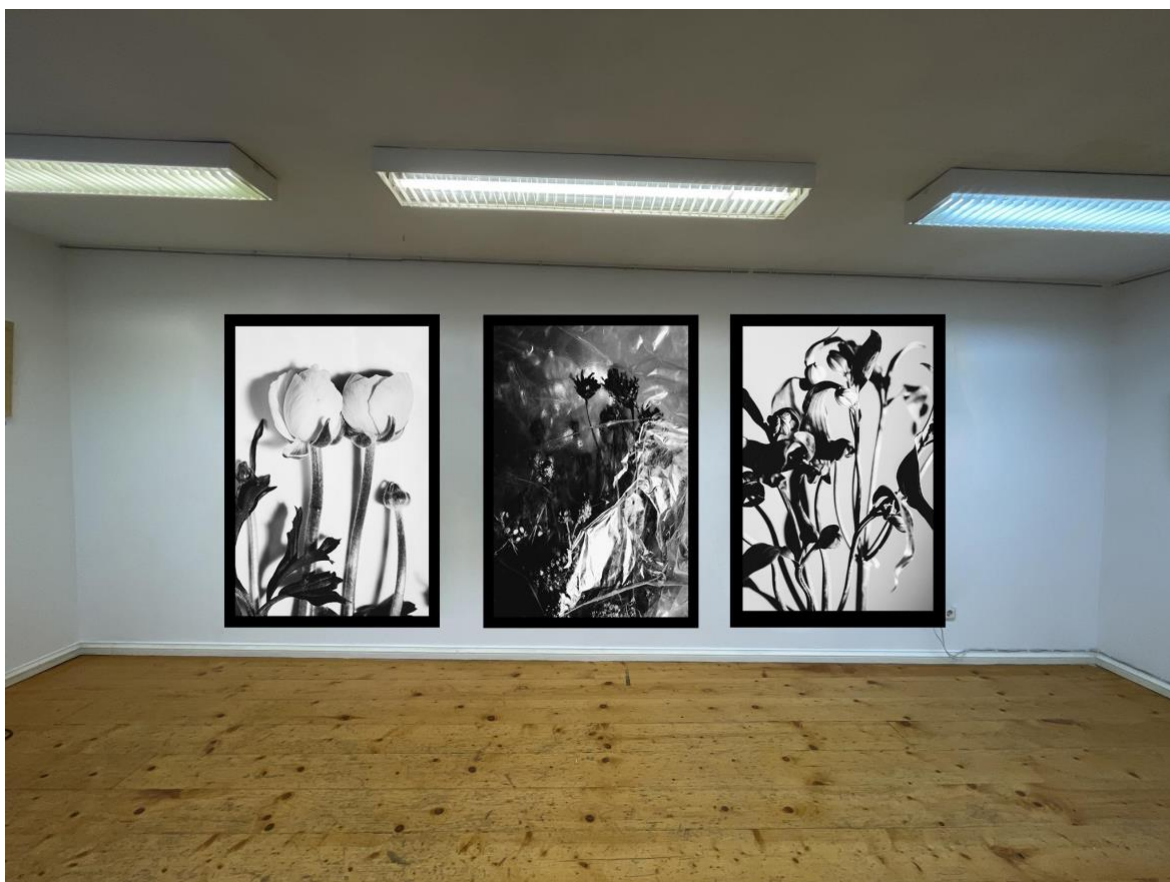
Lisa 12. „Arm” (2022)

Lisa 13. „Hoia mind” (2023)

Lisa 14. Näituse kavand

Lisa 15. Näituse kavand

Lisa 16. Näituse kavand

Lisa 17. Näituse kavand

Lisa 18. Näituse plakat

Haavatavuse fragmendid

Luisa Greta Vilo

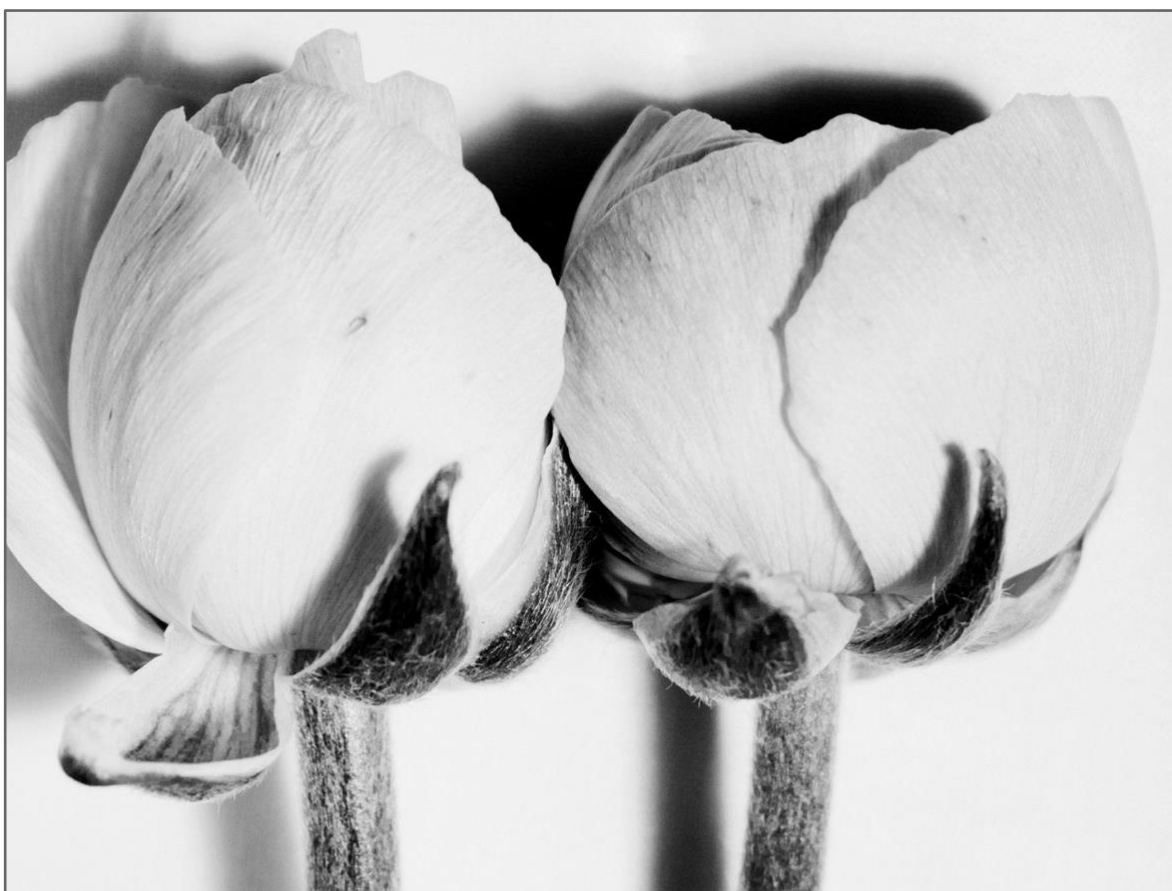
Tampere maja galeriis / 30.03 - 23.04.2023

Jaani 4, Tartu

Avatud iga päev 9-18

Sissepääs tasuta

Lisa 19. Instagrami postituse kujundus

Haavatavuse fragmendid

Luisa Greta Vilo

Tampere maja galeriis / 30.03-23.04

Lisa 20. Facebooki ürituse kaanefoto

Tampere maja galeriis / 30.03 - 23.04.2023

Haavatavuse fragmendid

Luisa Greta Vilo

Avamine 30.03 kell 17.00

Lisa 21. Kleebise disaini failid

